

МІЖНАРОДНА АМНІСТІЯ

Березень 1995, том 25, №3

Новини

Батьки 20-річного Мусафара Ахмеда Мірзи, шкільного вчителя, арештованого силами безпеки в жовтні 1991 р. у штаті Джамму й Кашмір. Через місяць він помер від зараження крові, спричиненого катуваннями. Верховний Суд Джамму й Кашміра прийняв рішення відкрити кримінальну справу про вбивство і провести її розслідування. Проте, наскільки МА відомо, нічого у цій справі зроблено не було.



© Ghulam Nabi Khayat

Індія

СОТНІ УВ'ЯЗНЕНИХ ГИНУТЬ ВІД ТОРТУР І КУЛЬ

З 1989 р., відколи почався збройний конфлікт між індійською армією і сепаратистськими угрупованнями в індійському штаті Джамму й Кашмір, в ув'язненні загинули сотні, а то й тисячі мешканців Кашміру. Більшість убитих - це молоді люди, яких запідозрили у причетності до збройної опозиції.

МА має певну інформацію щодо 715 осіб, затриманих за останні 5 років, яких, за свідченнями, було вбито чи закатовано до смерті, хоч справжнє число жертв, мабуть, значно більше*. У березні 1993 р. газета "Times of India", повідомляючи про вбивства ув'язнених у штаті Джамму й Кашмір, назвала їх "майже звичайним явищем".

Людей затримують переважно в тих районах, де урядові війська проводять антиповстанські операції. Під час цих операцій, що періодично проводяться з метою зламати опір опозиції, урядові війська при вступі в містечко чи село оточують сотні чоловіків і жінок, а тоді забирають будь-кого, хто підозрюється у зв'язках із повстанцями.

Сім'ям затриманих рідко коли повідомляють, чому їх затримали і де утримують. Як стало відомо, фактично всіх арештованих катують, внаслідок чого багато з них стали каліками та інвалідами на все життя. Так, наприклад, Гуламові Могаммаду Бгату, людині похилого віку з Сопоре, довелося ампутувати ноги після того, як в армійській в'язниці його протримали у підвішеному стані вниз головою шість днів.

У липні 1993 р. армійський офіцер передав представникам місцевої поліції тіло Абдулі Джабара Міра, 50-річного вчителя з Барамули, якого арештували напередодні. У донесенні поліції повідомляється, що "все тіло з голови до ніг мало сліди катувань"; лікар, який робив розтин тіла, дійшов висновку, що "покійного піддавали жахливим тортурам".

Випадок із Абдулою Джабаром Міром є типовим для сотень жителів Кашміру, що гинуть в армійських ув'язненнях. Армійські чини заявляють, що Абдулу Джабара "застрелили при спробі втекти", і слід припустити, що нікому не висунули звинувачення і нікого не арештували у зв'язку з цим убивством. Цей випадок унікальний тільки тому, що сама поліція засвідчила, що причиною смерті було катування, і це пізніше було підтверджено розтином тіла.

У перші роки збройного конфлікту служби безпеки майже не приховували випадки смерті затриманих. Спотворені тіла жертв кидали на дорогах або в річки, чи без будь-яких пояснень повертали поліції або родичам. Останнім часом, однак, власті намагаються приховати такі вбивства, відносячи їх на рахунок збройних сутичок між повстанцями і службами безпеки. Щоправда, дуже мало свідчень на підтримку офіційних версій, тоді як у багатьох випадках сама поліція підтверджує, що жертви загинули у тюрмах сил безпеки.

Уряд Індії незмінно заперечує, що катування затриманих є поширеним явищем, хоча губернатор штату Джамму й Кашмір Крішна Рао визнає це. В інтерв'ю газеті "India today" у 1993 р. він сказав: "Я почуваю себе дуже погано,

коли внаслідок тортур помирає людина... Я попередив служби безпеки, щоб були обережнішими".

Деяким лікарям у Джамму й Кашмірі довелося лікувати так багато пацієнтів, які поступали до них із "центрів розслідувань" з гострим розладом функцій нирок, що вони ввели навіть новий спеціальний термін для означення такого стану - "ниркопатологія внаслідок катувань".

Індійський уряд пообіцяв, що буде проведено розслідування всіх заяв про катування і смерть у в'язницях. Проте такі розслідування трапляються дуже рідко, і жодного члена служб безпеки не було покарано за вбивство затриманого. В деяких випадках існують навіть спеціальні закони, які оберігають служби безпеки від покарання.

Збройні повстанські загони також чинять численні і грубі порушення прав людини. Вони викрадають цивільних осіб, дського з них катують і вбивають. МА засуджує ці грубі порушення прав людини і не раз зверталась і звертається до загонів збройної опозиції в Джамму й Кашмірі з вимогою звільнити заручників і дотримуватись основних гуманітарних стандартів.

Хоч уряд Індії й заявляє, що дотримується політики "відкритих дверей" щодо штату Джамму й Кашмір, проте не допускає в регіон групи контролю за дотриманням прав людини, такі як МА, а також не співпрацює з експертами ООН із розслідування випадків позасудових убивств і катувань, яких запросили в Джамму й Кашмір для проведення таких розслідувань.

* Див. "Індія. Катування і смерть у тюрмах штату Джамму й Кашмір", січень 1995, індекс МА: ASA 20/01/95.

ЗМІСТ

НОВИНИ.... 2
КОЛУМБІЯ.
Сумніви щодо готовності президента Сампера покращити ситуацію з дотриманням прав людини.

Фокус..... 3
Жінки у всьому світі в "невидимими" мішенями серйозних порушень прав людини.

ЗАКЛИКИ ДО ГРОМАДСЬКОСТІ ВСЬОГО СВІТУ..... 7
Кенія
Іран
Перу

ПЕРЕДВИБОРНІ ОБІЦЯНКИ ТАК І ЗАЛИШИЛИСЯ НЕВИКОНАНИМИ

Президент Колумбії Ернесто Сампер Пізано, святкуючи минулого серпня свою інавгурацію, заявив, що дотримання прав людини буде пріоритетним напрямом діяльності його уряду. Втім, недавні кроки розходяться із задекларованими зобов'язаннями президента щодо програми з прав людини і викликають сумнів, чи має уряд політичну волю, яка потрібна, щоб покінчити з кризою.

Вже ціле десятиліття потерпає Колумбія від практики позасудових страт, "зникнень" і катувань. Уявлення, що головною причиною порушень є боротьба з наркобізнесом, великою мірою є міфом. У відповідь на довготривалу партизанську боротьбу колумбійські збройні сили вдаються до систематичних грубих порушень, які вони чинять майже з повною безкарністю.

Тільки у 1994 р. збройними силами та напіввійськовими формуваннями вбито понад 1000 осіб. В місцях позбавлення волі "зникло" щонайменше 150 осіб, сотні ув'язнених піддано тортурам.

На відміну від своїх попередників, президент Ернесто Сампер частково визнав відповідальність уряду за кризовий стан із дотриманням прав людини в Колумбії. У вересні він навіть розпочав спеціальну програму, в якій містилося зобов'язання покінчити з безкарністю та ліквідувати напіввійськові формування.

Втім, невдовзі уряд відкинув ті положення проекту закону, які передбачали кримінальну відповідальність за "зникнення" людей, а також виведення розслідувань і суду з-під військової правової системи і переведення їх під юрисдикцію цивільного права. Неспроможність уряду вивести кримінальні справи щодо порушень прав людини з-під



Військовослужбовець Колумбійської армії.

військової юрисдикції може увічнити систему безкарності.

У грудні уряд заявив про створення громадських "сільських наглядових організацій", метою яких є допомогти збройним силам збирати розвідувальну інформацію. МА стурбована тим, що ці громадські групи "пильності" можуть стати зброями армії. Вони можуть також стати основою нового напіввійськового апарату, який може використовуватися для продовження незаконної боротьби з повстанцями, засобами якої є, зокрема, "зникнення" і позасудові страти.

КОРОТКІ НОВИНИ

◆ У грудні минулого року датський міністр юстиції Бйорн Вест оголосив про заборону використовувати кайдани для ніг. У своєму звіті щодо Данії, виголошеному в червні 1994 р., МА заявила, що цей спосіб обмеження руху є принизливим, жорстоким і нелюдським. МА просила міністра юстиції поінформувати її про результати широкомасштабного перегляду інших засобів обмеження, а також про заходи, вжиті для того, щоб усі в'язні мали гарантований доступ до лікаря, полегшений доступ до туалетів і нормальне забезпечення їжею та водою.

◆ МА вітає зобов'язання щодо дотримання прав людини, проголошені новообраним урядом Непалу, однак наполягає, щоб за цими обіцянками йшли конкретні дії. Наша організація особливо вітає обіцянку уряду здійснити перші кроки до формування Національної комісії з прав людини, відміни смертної кари і прийняття законів, які б забезпечили виплату компенсацій жертвам катувань. Адже протягом багатьох років тортури і жорстоке поводження з в'язнями у поліцейських в'язницях Непалу були предметом особливої стурбованості МА.

◆ 18 січня до столиці Руанди Кігалі прибула дослідницька група МА, яка має на меті розпочати тримісячний дослідницький проект для країн Руанди, Бурунді та Східного Заїру. До складу групи входять співробітник Міжнародного Секретаріату з Центральної Африки, колишній працівник ООН з програми розвитку Метью Ганда із Сьєрра-Леоне і суддя із Танзанії Голо Маквая.

КЕНІЯ, ТАНЗАНІЯ, УГАНДА, ЗАМБІЯ І ЗІМБАБВЕ КРИМІНАЛЬНІ ЗВИНУВАЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ ЗМУСИТИ ЗАМОВЧАТИ ПОЛІТИЧНИХ ОПОНЕНТІВ

Для того щоб не вдаватися до дій, які напевно викликали б осуд світової громадськості, в ряді африканських країн для репресій щодо мирної політичної опозиції застосовують звинувачення у кримінальних злочинах. МА зафіксувала випадки таких звинувачень, застосованих з політичних міркувань, у п'яти східно- і центральноафриканських країнах: Кенії, Танзанії, Уганді, Замбії та Зімбабве.

Дуже часто звинувачення у підбурюванні до бунту, до повалення режиму чи організації несанкціонованих мітингів та демонстрацій висуваються тим людям, які прагнуть збудувати міцне громадянське суспільство, - журналістам, профспілковим діячам, юристам, активістам правозахисного руху, науковцям і членам опозиційних партій.

У Кенії, наприклад, за мирні демонстрації, промови або розслідування порушень прав людини заарештовано опозиційних членів парламенту, правозахисників, журналістів та інших критиків уряду (Див. "Заклики до

громадськості світу"). Конфісковуються і вилучаються цілі випуски газет і публікацій, де критикується урядова політика. Тільки з січня 1994 р. від залякувань, погроз, арештів, штрафів, ув'язнень потерпіло понад 20 журналістів.

Журналісти Замбії також стали подібними мішенями. Протягом минулого року у різні періоди арештовано практично весь штат двотижневика "The Post", їм висунуто цілий ряд звинувачень, у тім числі в наклепництві і "провокуванні громадських заворушень". Ця газета виступала з критикою внутрішньої політики уряду.

Притягнення до кримінальної відповідальності за мирну політичну діяльність є грубим порушенням міжнародних стандартів прав людини. Звинувачення у скоєнні кримінальних злочинів застосовуються саме з метою залякати, виснажити або обмежити діяльність опонентів, що приносять урядові певні клопоти. Ці звинувачення протягом тривалого

часу висять дамокловим мечем над підсудними, і дуже часто їх знімають лише перед самим судом. Але навіть якщо справа й не доходить до суду, забезпечення захисту, інколи навіть за кількома звинуваченнями, потребує великих затрат часу і коштів. Декого з активістів все ж визнано винними і ув'язнено.

На припинення діяльності прихильників опозиційного Громадянського Об'єднаного Фронту (ГОФ) спрямовано і репресії, що чиняться Занзібарським урядом у Танзанії. Як повідомляється, щонайменше 15 осіб було звинувачено там у зберіганні підбурювальних матеріалів, після того як у них вилучили аудіо- та відеозаписи громадських мітингів цього Фронту. Одного із звинувачених засуджено до 3-місячного ув'язнення.

* Див. "Порушення прав людини через фальшиве застосування кримінальних звинувачень". Індекс МА: AFR 01/01/95.

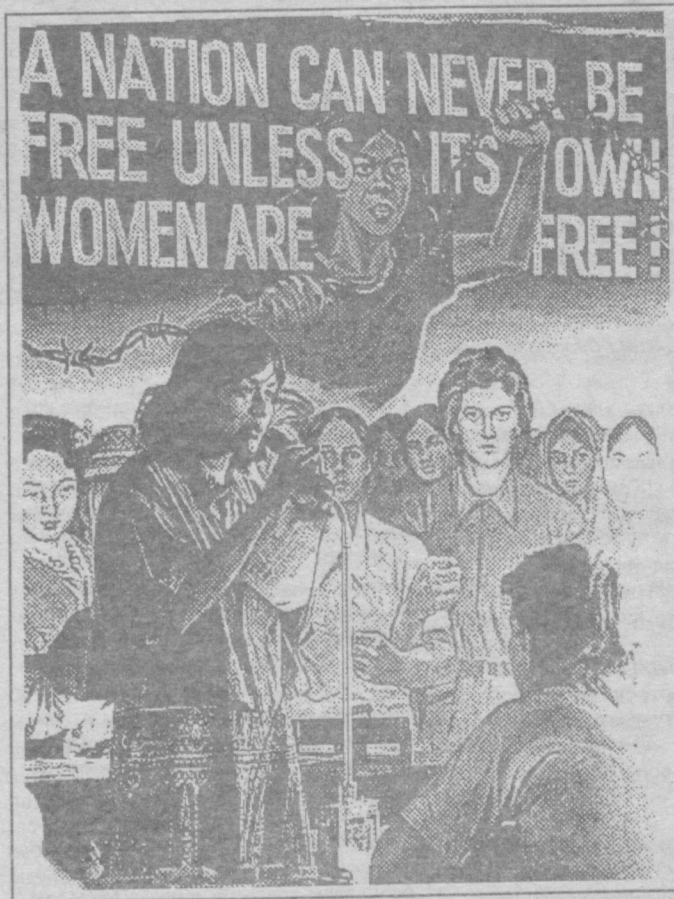
Для мільйонів жінок дев'яності роки проходять під знаком терору, позбавлення волі, прав і самого життя, а також імперативної вимоги боротися за справедливість. Те, що об'єднує жінок в усьому світі - понад класові, расові, культурні, релігійні, національні та етнічні відмінності, - це їхня вразливість до порушень основних прав людини та їхні самовіддані зусилля домогтися цих прав. Великою невдачею міжнародної спільноти було не тільки те, що вона не зуміла гарантувати жінкам їхні соціальні, економічні та культурні права (право жінок на рівність, розвиток і мир буде темою найближчої конференції ООН щодо становища жінок). Невдача полягає ще й у тому, що уряди не побажали запобігти порушенням громадянських і політичних прав жінок, зокрема права не зазнавати катувань, не "зникати" безвісті, не бути безпідставно заарештованими, ув'язненими або вбитими. Більше того, іноді уряди навіть санкціонували ці порушення!

Тягар відповідальності за злочини супроти жінок лежить сьогодні не лише на урядах. Збільшення числа конфліктів на етнічному, сепаратистському й націоналістичному ґрунті, що загрожують спокою різних регіонів світу, в свою чергу, привело до застосування терору й репресій з боку загонів озброєної опозиції.

Декларація ООН стосовно ліквідації насильства супроти жінок закликає застосовувати щодо них "права і принципи, які ґрунтуються на таких поняттях, як рівність, безпека, свобода, недоторканність та гідність усіх людських істот". Проте уряди ставлять під сумнів універсальність прав людини, заявляючи, що такі права мають бути підпорядкованими потребам національної безпеки, економічної стратегії та місцевих традицій. Коли ж мова заходить про права жінок, уряди висувують ще більші обмеження.

У багатьох країнах жінки, які борються за свої основні й фундаментальні права, наражаються на катування, ув'язнення або смерть. Разом з тим протягом минулих двох десятиліть жіночі організації виникли у всьому світі. Деякі жінки прагнуть розшукати своїх "зниклих" родичів; інші борються за таке основне право, як свобода від злидні з. Дехто з жінок добивається права обирати й бути обраними; інші організують кампанії супроти катувань і домашнього насильства; а ще хтось бореться за рівні права при наймі на роботу, за право володіти землею чи мати доступ до кредиту.

Ця хвиля мужності, винахідливості і самопожертви жінок дуже часто натикається на стіну байдужості урядів і на репресії. Лише дуже небагато урядів визнає діяльність жіночих правозахисних організацій законним використанням своїх основних громадянських і політичних прав.



Зустріч жіночої організації Габрієли на Філіппінах. Неурядові жіночі організації повинні визнаватися як такі, що значною мірою сприяють дотриманню прав людини.

© Brenda Prince/FORMAT

ПРАВА ЛЮДИНИ - ЦЕ ПРАВА ЖІНОК

Однак такі організації повинні стати нашими союзниками в боротьбі за права жінок у всьому світі.

ЖІНКИ І ВІЙНА

Півстоліття тому зґвалтування жінок у военний час було заборонене Женевськими конвенціями. В них стверджувалося: "Жінки повинні користуватися особливими правами для свого захисту... супроти зґвалтування, вимушеної проституції чи супроти будь-якого іншого посягання на честь жінки". Що ж, у міжнародному законодавстві зґвалтування можна поставити поза законом, однак нині під час конфліктів на планеті жінок продовжують гвалтувати, тероризувати, принижувати і чинити всяке інше насильство.

Жінок гвалтують, оскільки їхні тіла вважають законною військовою здобиччю. Зґвалтування, вчинене солдатом, - це терористичний акт і, без сумніву,

забороняється правилами ведення війни та міжнародними законами у сфері прав людини. Проте лише деякі уряди та групи збройної опозиції вжили необхідних заходів, щоб запобігти зґвалтуванням під час воєнних конфліктів.

Вояки Збройних сил у Боснії та Герцеговині зґвалтували тисячі жінок і дівчат. Жінок гвалтують вдома солдати з їхніх же сіл, а також солдати тих військових частин, що проходять через їхні села. У місцях ув'язнення бранок гвалтують як солдати, так і вартові.

Нерідко все це організують спеціально, і такі "заходи" систематично повторюються: жінок ув'язнюють у готелях та інших будинках з таким розрахунком, щоб солдати мали до них легкий доступ.

Хоч у цих злочинах беруть участь солдати всіх воюючих сторін, все ж найбільше жертв припадає на мусульманських жінок, яких гвалтують як сербські солдати, так і вояки





Жінки з одного села в провінції Косово прийшли морально підтримати албанця, якого побила сербська поліція. Етнічні меншини і безправні соціальні групи продовжують бути об'єктами насильства з боку офіційних інстанцій у всьому світі.

армії. Сексуальні злочини супроти жінок - це постійні супутники воєнного лихоліття, під час якого мусульман і хорватів постійно залякують і знуцаються над ними. Все це змушує їх рятуватися втечею або ж їх просто виганяють з рідних домівок.

Спеціальний доповідач ООН про конфлікт у колишній Югославії повідомляє: "...зґвалтування застосовувалися як засіб етнічної чистки... Існують достовірні дані про публічні зґвалтування, наприклад, на очах у всього села, влаштовані для того, щоб тероризувати населення і змусити етнічні групи рятуватися втечею".

На війні ґвалтують не випадково, і це не побічні супутники збройних конфліктів. Широке застосування зґвалтувань свідчить про те, що вони є особливим засобом терору щодо жінок, даючи ґвалтівникові особливу владу над жертвою. Вони ж є виявом особливої зневаги до жінки взагалі. В цьому виявляє себе нерівноправність, з якою зустрічаються жінки повсякденно навіть у мирний час. Допоки уряди не діятимуть згідно зі своїми зобов'язаннями, щоб покінчити з такою нерівністю, і не припинять дискримінацію супроти жінок, зґвалтування й надалі будуть улюбленою зброєю агресора.

В ході будь-якого воєнного конфлікту - міжнародної або громадянської воєни чи якогось невеликого повстання - права цивільного населення відходять на другий план, поступаючись вимогам військової потреби. Серед вбитих чи поранених у першій світовій війні було лише 5% мирного населення. У другій світовій війні ця цифра збільшилася до 50%. А в середині 90-х років майже 80% убитих і поранених припадає на цивільних, більшість із яких - це жінки й діти.

Урядовим силам часто протистоять опозиційні рухи, що користуються підтримкою представників тої чи тої

етнічної групи, яких було усунено від влади і позбавлено матеріальних благ. І яку країну не візьми, всюди військові загоны, що беруть участь в операціях проти повстанців, обирають своїми жертвами жінок тільки тому, що вони належать до "ворожої" етнічної групи.

У січні 1994 року озброєні загоны місцевих селян захопили кілька міст на півдні Мексики, домагаючись права на землю й реформування закону про вибори. Після кількох днів запеклої боротьби повстанці відступили у гори. З того часу солдати мексиканської армії постійно погрожують місцевим жителям і нападають на них.

Наприкінці червня у штаті Чіапас, що знаходиться на північному сході Мексики, троє місцевих молодих жінок продавали товар на ринку. По дорозі додому їх зґвалтували десятеро солдатів, що були у засідці, та ще й попередили, що уб'ють їх, якщо вони комусь про це скажуть.

Об'єктами нападу в подібний спосіб стають також жінки в південно-східних провінціях Туреччини. З того часу, як у липні 1993 року турецький уряд оголосив, що його збройні сили будуть

дотримуватися тактики "тотального протистояння" щодо повстанців із Курдської робітничої партії (КРП), про порушення прав людини щодо курдських селян повідомляється мало не щодня.

У селах, запідозрених у сприянні КРП, урядові солдати били і публічно принижували дівчат, старших жінок і навіть вагітних. А під час каральних експедицій у цивільні міста південного сходу країни сили безпеки навіть убивали жінок. Стверджують, що жінок ґвалтували у поліцейських дільницях, а деякі з них потім "зникали".

Посилення воєнних конфліктів у різних частинах світу змушує мільйони людей рятуватися втечею, щоб зберегти собі життя. За період від 1981 до 1993 року число біженців у світі збільшилося з 8 до 20 мільйонів. Навіть у своїх країнах мільйони мусили змінити місце проживання.

Понад 80% біженців - це жінки й діти. Під час втечі саме жінки-біженки особливо наражаються на небезпеку. На них нападають грабіжники, бандити, члени служб безпеки, місцеві жителі, контрабандисти чи інші біженці. Прикордонники тижнями затримують жінок і дівчат, щоб утішатися їхніми чарами. Бувають випадки, коли контрабандисти допомагають біженкам перейти кордон, якщо ті заплатять грішми або віддадуться їм для втіхи. Ось як опише одна біженка свою втечу від уряду Менґісту в Ефіопії до сусідньої країни:

"Нас було четверо: двоє моїх дітей двох і чотирьох років, наш провідник і я. Я була тоді на п'ятому місяці вагітності. По дорозі нас зупинили двоє чоловіків і спитали, куди ми йдемо. Коли ми пояснили, один із них відтягнув мене вбік і сказав: "Не пройдеш, поки не віддасися мені!"... Він повалив мене на землю, вдарив ногою в живіт і зґвалтував мене на очах дітей. Він бачив, що я вагітна, але йому було байдуже".

Переважає більшість жінок, що втікає за кордон від переслідувань, ніколи не шукає там політичного притулку. За даними ООН, у світі є понад 100 мільйонів переміщених осіб, з яких майже 80% - це жінки й малолітні діти.

Мільйони жінок опиняються поміж урядовими й опозиційними збройними формуваннями, кожне з яких, переслідуючи свою мету, вдається до насильства.



Мати з малим дитям, що народилося у в'язниці в Ель-Сальвадорі. Ніколи не слід ув'язнювати матір з дитиною, мучити їх та знуцатися з них.

© Jenny Matthews

У всьому світі збройні формування опозиції у своєму ставленні до цивільних свідків вдаються до жорстоких методів. Члени таких формувань убивають, гвалтують жінок, беруть їх у заложники і катують, хоч багато з них і заявляють, що борються за права тих, над ким знущаються.

В Алжирі випадки вбивства жінок бойовничими ісламськими групами збіглися з репресіями з боку уряду і різким погіршенням ситуації щодо дотримання прав людини. Згідно з дев'ятьма повідомленнями, з часу введення надзвичайного стану в лютому 1992 року служби безпеки й збройні формування ісламістів вбили понад 30 000 осіб.

Жінки зазнають щораз більшого тиску з боку бійців озброєних ісламських груп, які змушують їх носити паранджу.

Каті Бегані, 16-річній студентці з алжирського міста Мефта (Бліда), систематично погрожували смертю, однак вона все-таки відмовлялася носити паранджу. Якось у лютому 1994 року вона поверталася додому зі школи з подругою, яка носила паранджу. Раптом перед ними з'явився озброєний чоловік, наказав іншій дівчині відійти, а Катю застрелив.

БОРОТЬБА ЗА СПРАВЕДЛИВІСТЬ

Після смерті журналіста Ріхарда де Зойса, викраденого і вбитого у Шрі-Ланці в лютому 1990 р., його мати д-р Манорані Саваранамутту раптом опинилася в атмосфері залякування, горя й смерті. У Шрі-Ланці від рук солдатів урядових військ загинуло чи "зникло" десятки тисяч осіб.

Через три місяці після згаданого вбивства вона отримала листа, в якому її остерігали: "Оплакуй смерть свого сина. Будь-які інші кроки закінчаться твоєю власною смертю... Тільки мовчання врятує тебе. Прислухайся до цієї поради. Твій син не схотів прислухатися, через що повинен був умерти..."

Манорані Саваранамутту відмовилась мовчати. Вона відкрито домагалася встановити правду про вбивство її сина і притягнути до відповідальності його убивць. Вона заявила, що може розпізнати одного з викрадачів її сина. Це був старший офіцер поліції в Коломбо. Незважаючи на її свідчення, не було проведено жодного незалежного розслідування стосовно викрадення і вбивства її сина, а поліцейське розслідування результатів не дало.

Будучи одним із керівників Фронту матері в Шрі-Ланці - масовому русі 25 000 матерів тих, що "зникли", вона з викликом ігнорувала погрози, що не припиняться.

"Вони сподіваються, що ви зіщулитесь в куточку й помрете від страху, - заявляла вона ще в 1991 р. - Але жінки кажуть: "Вдома на самоті ми збожеволіємо від горя". Тепер принаймні ми щось робимо".

Манорані Саваранамутту є символом

боротьби тих численних жінок у всьому світі, імена яких поки що не відомі широкому загалу. Але саме ці жінки мужньо відстоюють свої принципи, незважаючи на ту велику ціну, яку їм доводиться за це платити.

Скрізь у всьому світі нестатки змушують жінок працювати на фабриках у жахливих умовах і за мізерну платню. Жінки вважаються навіть того мінімуму, до того ж вони слухняніші, ніж чоловіки.

Часом жінки організуються і дають відсіч. Але коли вони вдаються до боротьби за свої права, вони стають небезпечними для тих, хто при владі. Жінки можуть поплатитися своєю роботою, а то й життям.

В Індонезії офіційний мінімум заробітної плати нижчий за той, який потрібен для виживання, але фабрики рідко дотримуються навіть того мінімуму. Робітниці приносять додому близько половини чоловічої платні. У 1993 р. адміністрація годинникового заводу на Східній Яві прийняла рішення не платити навіть офіційний мінімум заробітної плати. У відповідь робітники застрайкували. Жінка на ймення Марсіна була однією з тих, кого вибрали для переговорів з компанією.

Через два дні її викрали. Згодом її пошматоване й скривавлене тіло знайшли діти в якійсь халупі на краю рисового поля за більш ніж 100 км від її дому.

Ретельне дослідження, проведене незалежною правозахисною організацією, встановило, що відповідальність за вбивство Марсіни лежить на найвищому військовому керівництві краю. Проте в Індонезії, де співробітники служби безпеки з цілковитою безкарністю до смерті мордують людей, мало шансів на те, що вбивць буде притягнуто до відповідальності.

Ерен Кескін - адвокат та активістка правозахисного руху в Туреччині. Через те що вона захищає членів КРП, їй постійно погрожують і не дають жити. "Ми вже встановлюємо розміри твоєї домовини" - сказали їй якось по телефону. В неї стріляли, один поліцейський з'валтував її, згодом її незаконно ув'язнили, а під час арешту



© Ken Oosterbroek/The Star

Цю жінку змусили в квітні 1994 р. покинути свою домівку в селищі Іст Ренд Токоського округу в Південній Африці. У всьому світі жінки та їхні малолітні діти складають більшість серед біженців і переселенців.

знущалися з неї. Ерен Кескін загрожує дворічне тюремне ув'язнення за "пропаганду сепаратизму", оскільки вона надіслала звернення до бельгійського парламенту про становище курдської меншини в Туреччині.

У багатьох країнах політичні активісти серед жінок перебувають в ув'язненні. Так, наприклад, хірург і письменниця д-р Ма Тіда відбуває 20-річне ув'язнення за те, що вона розповсюджувала інформацію про діяльність опозиції і в своїх виступах говорила від імені Національної ліги за демократію - партії, яка в 1990 р. виграла на виборах, але була усунена від влади військовими.

Серед сотень політичних в'язнів, які утримуються в Тибеті, жінки складають майже третину. Багато хто переніс катування. Більшість із них - черниці, що були ув'язнені за організацію акцій протесту на підтримку незалежності Тибету від Китаю й участь у них, а тепер відбувають строк "трудового перевиховання".

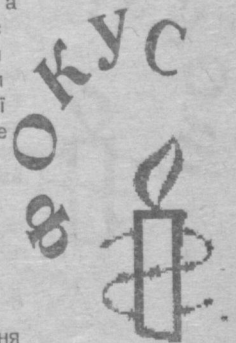
Жінки повсюдно об'єднуються в громади. Вони організують мережу центрів підтримки, розробляють проекти щодо охорони здоров'я й освіти і завідують дитячими яслами. У деяких країнах уряди сприймають таку участь жінок у житті громади як загрозу для держави.

В Перу влада звинуватила активістів громад у тому, що вони прихильно ставляться до збройної опозиції, й використовує це як привід для переслідування їх. Одна з таких жінок, Сантоса Лайме Бехар, з 1983 року активно працювала в місцевій програмі охорони здоров'я для бідних. У лютому 1994 р. її заарештували, звинувативши в тому, що вона є членом збройної опозиційної групи "Сяючий шлях", а також у тероризмі. Це виглядає злим жартом долі, але саме члени "Сяючого шляху" погрожували смертю Сантосі Лайме Бехар за її публічне і беззастережне засудження їхньої діяльності.

ЖІНКИ В НЕБЕЗПЕЦІ

У всьому світі в місцях позбавлення волі жінки зазнають зґвалтування та інших тортур чи знущання на ґрунті сексу. Зґвалтування, погрози зґвалтувати й сексуальні знущання часто використовуються для того, щоб під час допитів дістати потрібну інформацію чи зізнання або ж щоб принизити й залякати ув'язнених жінок.

Жінок також гвалтують, над



ними сексуально знущуються, щоб покарати цілі громади. Коли в 1992 р. військові проводили в Заїрському національному парку в Салонзі операцію по боротьбі з бракон'єрами, то солдати згвалтували більше десятка школярів віком від 13 до 15 років, а одного батька під дулом пістолета змусили згвалтувати свою 18-річну дочку.

В деяких країнах за злочини, які чиняться переважно жінками, законом передбачені особливо жорстокі, нелюдські й принизливі види покарання.

В Судані з березня 1991 р., коли військовий уряд ввів новий Кримінальний кодекс, за порушення законів про "громадську мораль" нагаями відшмагали сотні жінок. У згаданому Кримінальному кодексі визначено різноманітні злочини, за які передбачено шмагання нагаями: носіння одягу всупереч правилам громадської пристойності карається до 40 ударів нагайкою. Жінок в Ірані також шмагають нагаями за порушення правил носіння одягу.

Бангладешським жінкам загрожує особлива небезпека там, де місцеві сільські ради, контрольовані ісламістами, беруть на себе зобов'язання проводити в життя закони ісламу в своїй інтерпретації. За останні три роки ці ради, відомі під назвою "саліш" (вони не входять до системи правосуддя й не мають законної влади), не раз видавали накази про страту, катування жінок чи знуцання над ними.

У травні 1994 р. "саліш" присудив 13-річну Сапнагар до публічного побиття нагаями. Вісім місяців перед тим дівчинку згвалтували, і вона завагітніла. "Саліш" виправдав імовірного гвалтівника на тій підставі, що цей злочин не було засвідчено чотирма дорослими мусульманами доброї репутації, як цього вимагає ісламський закон. На підставі вагітності Сапнагар було визнано винною у недозволених статевих зносинах, за що її засудили до публічного побиття нагаями 101 раз. Та не встигли судді виконати цей вирок, як група активісток жіночої організації "Бангладеш Магіла Парішад" таємно надали Сапнагар притулок у реабілітаційному центрі.

Жінок часто затримують, катують, беруть у заручниці, іноді навіть убивають тільки за те, що їхні родичі чи люди, з якими вони якимсь чином пов'язані, мають відношення до політичної опозиції або ж розшукуються владою.

В Екваторіальній Гвінеї суд засудив вісімнадцятирічну Марію Терезу Акуму до 12-річного ув'язнення. Її було звинувачено в тому, що вона замірялася порушити безпеку держави й надала притулок можливим закладникам, очевидно, тому, що її хлопець буцім-то був замішаний у напад на військові казарми.

Після арешту Марію Терезу Акуму катували й морили голодом. Суд над нею був кричущо несправедливим. Зараз вона відбуває своє покарання. Щодня її змушують виконувати хатню роботу в помешканні одного урядовця, а на ніч відводять назад до тюрми.

В деяких країнах жінок переслідують за їхню статеву орієнтацію. Лесбійки



Айзе Нур Зараколу, турецька правозахисниця й видавець, яку влада постійно переслідуює.

наражаються на подвійну небезпеку: їх переслідують за те, що вони жінки, а крім того маргіналізують і безчестять за особливу статево орієнтацію.

БОРОТЬБА ЗА ПРАВА ЖІНОК

Дискримінація - це страхітлива недуга. Від дискримінації й насильства за статевою ознакою щодня гине більше жінок і дівчат, ніж від всяких інших порушень прав людини. Щороку внаслідок дискримінації мільйони жінок калічать, забивають до смерті, заживо спалюють і позбавляють законних прав. Їх також продають і купують для хатніх або сексуальних потреб через невизнану, але поширену в усьому світі систему работоргівлі.

Сьогодні вперше за багато років африканські жінки вийшли на передній план у боротьбі проти примусової стерилізації. За деякими оцінками, в результаті цієї традиційної практики 110 мільйонів жінок зазнали серйозних, інколи навіть загрозливих для життя тілесних пошкоджень, причому багато з них перенесли таку стерилізацію ще в дитячому й підлітковому віці. Масштаби такої практики величезні: щороку фізично калічать близько двох мільйонів дівчат.

Активістам, що борються проти злочинів, на які поширюється Декларація про ліквідацію дискримінації щодо жінок, часто загрожують, їх ув'язнюють, катують,

убивають, або ж вони "зникають". Виконавцями цих злочинів часто є представники тих самих урядів, що офіційно висловилися за підтримку цієї декларації. Уряди повинні дотримуватися своїх зобов'язань, якщо цій міжнародній угоді не призначено стати ще одним подвійним стандартом.

МА високо цінує діяльність окремих осіб та організацій супроти насильства над жінками в домашньому побуті, примусової їх стерилізації, вимушеної проституції, а також щодо інших насильницьких актів, які потаємно чиняться окремими особами й приватними організаціями. Однак, згідно з мандатом МА, її діяльність на користь окремих жертв не поширюється на ці злочини, а ведеться лише в тих випадках, якщо злочини здійснені урядами й озброєними політичними групами.

МА спонукає уряди, які виявили серйозні наміри покінчити з дискримінацією й насильством щодо жінок, прийняти і забезпечити виконання необхідних заходів, спрямованих на широку просвітницьку роботу стосовно прав жінок.

У Віденській декларації й Програмі дій, прикінцевому документі Міжнародної конференції ООН 1993 року з питань прав людини, стверджується: "Права жінок і дівчаток є істотною, невід'ємною і неподільною складовою частиною універсальних прав людини". У березні 1994 р. Комісія ООН з питань прав людини призначила свого спеціального доповідача у справах насильства щодо жінок.

Однак у резолюції ООН щодо проведення Міжнародної конференції з питань прав людини зовсім не згадуються жінки і порушення прав людини за статевою ознакою. Тільки колективні акції жінок, що велися ще за кілька років і місяців до Віденської конференції, змусили її учасників ввести у порядок денний питання прав жінок. Ось що заявила одна активістка: "Конференція була частиною тривалого процесу, спрямованого на покращення ситуації з дотриманням прав жінок. Саме тому жінки скерували на неї свої зусилля як на важливе місце, де нам потрібно було бути присутніми, щоб нас таки почули. І ось ми тут".

У світі можна почути голос жінок: вони домагаються справедливості, протестують проти дискримінації, домагаються своїх прав, оплакують своїх загиблих чоловіків, втішають згвалтованих дочок. Завдання міжнародного правозахисного руху полягає в тому, щоб змусити уряди прислухатися до цього голосу і дати гарантію того, що вони вживуть всіх необхідних заходів, щоб сприяти дотриманню прав жінок і захистити їх в разі потреби.

ФОКУС



заклики до громадськості всього СВІТУ

КЕНІЯ

8 травня 1994 року в поселенні Накуру, яке розташоване за 150 км на північний захід від Найробі, було заарештовано ЖОЗЕФІНУ НЬЯВІРУ НГЕНГІ (Josephine Nyawira Ngengi), члена Групи звільнених політичних в'язнів, що організує мирні політичні акції. Поліція незаконно утримувала її в ув'язненні протягом 22 днів. 10 червня 1994 року її, а також 18 інших осіб було звинувачено у пограбуванні з застосуванням насильства, за що законодавством передбачено смертну кару.

Схоже, що кенійська поліція порушує закон про пограбування із застосуванням зброї, використовуючи його для ув'язнювання критиків уряду, за звинуваченнями, які не допускають взяття ув'язнених на поруки (див. с.2). МА висловлює своє занепокоєння тим, що проти Жозефіни Ньявіри Нгенгі можуть бути сфабриковані звинувачення і що вона й деякі інші особи, звинувачувані разом із нею, можуть зазнавати катувань.

Кримінальні справи щодо неї й інших підсудних розглядалися на двох різних судових засіданнях - у серпні 1994 року в Накуру і в грудні того ж року - за 100 км на схід від Накуру, в Нїєрі. В обидвох випадках сторона звинувачення відхликала справу. Однак Жозефіну було негайно

заарештовано знову і звинувачено в тому ж злочині. На даний час вона разом із 14 іншими особами очікує на суд, що має відбутися в поселенні Ньягуруру, за 60 км на північний схід від Накуру. Всі 15 ув'язнених не визнали себе винними.

У 1992 році Жозефіна Ньявіра Нгенгі брала участь у голодуванні протесту, організованому жінками з родин і друзів заарештованих, виступаючи за звільнення політичних в'язнів у Кенії. На час її арешту вона регулярно відвідувала судовий процес над її братом, Г.Г.Нджугуна Нгенгі (G.G.Njuguna Ngengi), якого разом із трьома іншими особами звинувачували в пограбуванні із застосуванням насильства. МА переконана, що висунені проти них звинувачення фальшиві і що всі четверо чоловіків є в'язнями сумління.

Просимо написати звернення, закликаючи переглянути звинувачення, висунуті проти Жозефіни Ньявіри Нгенгі та її колег, і негайно звільнити їх, якщо їх справді було ув'язнено за мирну політичну і правозахисну діяльність. Звернення надсилайте за адресою: President Daniel arap Moi, Office of the President, PO Box 30510, Nairobi, Kenya.

ІРАН

31 жовтня 1994 року в Тегерані було заарештовано, допитано і наступного дня звільнено АЗІЗОЛЛУ АМІРА РАГІМІ (Azizollah Amir Rahimi), 73-річного генерала у відставці й колишнього начальника військової поліції. З листопада члени таємної поліції заарештували його знову і, згідно з повідомленнями, побили. 8 листопада було заарештовано його сина МЕГРДАДА АМІРА РАГІМІ (Mehrddad Amir Rahimi). Він протестував проти арешту батька й давав інтерв'ю з цього приводу іноземним журналістам. Обидва згадані чоловіки є в'язнями сумління.

Азізолл Амір Рагімі виступав із відвертою критикою іранського уряду. Недавно він публічно закликав президента Ірану Алі Акбара Гашемі Рафсанджани подати у відставку або провести демократичні реформи й негайно покінути з "режимом цензури, відкритих погроз і верховенством мулл". В Ірані багатьох людей було ув'язнено за сфабрикованими звинуваченнями, як тільки вони виступили з публічною критикою уряду.

7 листопада Іранське агентство новин

послалося на висловлювання співробітника відділу інформації Військового Суду, що генерал Рагімі, який на той час утримувався у Тегеранському госпиталі для військово-повітряних сил, "визнав під час допиту, що він, маючи неврологічні проблеми, вживав опіум". МА побоюється, що таке зізнання було отримане внаслідок катувань.

У листопаді родина Азізолли Аміра Рагімі відвідала його у згаданому госпиталі. З того часу його кудись перевезено. Теперішнє місцезнаходження Азізолли Аміра Рагімі та його сина невідоме.

Просимо написати звернення, закликаючи негайно й без усяких застережень звільнити генерала у відставці Азізоллу Аміра Рагімі і його сина Мегрдада Аміра Рагімі. Звернення надішліть за адресою: His Excellency Hojjatoleslam Ali Akbar Hashemi Rafsanjani, The Presidency, Palestine Avenue, Azerbaijan Intersection, Tehran, Islamic Republic of Iran

ПЕРУ



Хуан Карлос Чучон Сеа і Пелагія Сальседо Пісарро зі своїми двома дітьми.

11 грудня 1992 року в районі Сан-Хуан де Луріганчо столиці Перу - Ліми поліцейський загін для боротьби з терористами затримав ПЕЛАГІЮ САЛЬСЕДО ПІСАРРО (Pelagia Salcedo Pizarro) та її чоловіка ХУАНА КАРЛОСА ЧУЧОН СЕА (Juan Carlos Chuchon Zea). Їх змусили під тортурами підписати поліцейський звіт, у якому стверджується, що вони зберігали незареєстровану вибухівку і листівки, випущені таємною групою озброєної опозиції - Комуністичної партії Перу (КПП, або "Сяючий шлях").

У лютому 1993 року Військово-морська Рада засудила обох до 30-річного ув'язнення. У квітні 1993 року найвища Рада Військового Суду підтвердила цей вирок.

Поліція обгрунтовувала свою підозру тим, що згадана подружня пара підтримувала дружбу з Сельсо Чавелоном Нахарро, який є членом КПП і перебуває під наглядом поліції, про що подружжю не було відомо. Нема жодних свідчень тому, що Пелагія Сальседо і Хуан Карлос підтримували якісь контакти з КПП, а також невідомо, щоб вони, коли б то не було, чинили насильство чи закликали до нього. Схоже, що висунуті проти них звинувачення викликані політичними міркуваннями. МА переконана, що згадане подружжя є в'язнями сумління і закликає до негайного і беззастережного звільнення їх.

Сьогодні це виглядає злим жартом, але в 1982 році діячі КПП пробували вбити Пелагію Сальседо та її чоловіка, оскільки останні активно виступали проти КПП. Побоюючись за своє життя, вони переїхали зі свого дому у високогір'ї Анд до Ліми. Тут Пелагія Сальседо обслуговувала ринкову крамничку, а Хуан Карлос Чучон Сеа працював будівельником.

Просимо написати звернення, закликаючи негайно і беззастережно звільнити Пелагію Сальседо Пісарро і Хуана Карлоса Чучон Сеа. Звернення надішліть за адресою: Presidente Alberto Fujimori, Presidente de la Republica del Peru, Palacio de Gobierno, Plaza de Armas, Lima 1, Peru.

Ваші заклики до властей можуть допомогти жертвам порушень прав людини, чий справи тут описуються. Ви можете допомогти в'язневим сумління чи зупинити катування. Ви можете повернути свободу жертві "зникнення". Ви можете не допустити страти. Важливе кожне звернення.

Пагадусмо: члени МА не повинні посилати звернень до уряду власної країни щодо своїх співвітчизників.

Нещодавно два члени дослідницької групи МА провели 3 тижні в Пакистані. Вони брали інтерв'ю в осіб, що стали жертвами порушень прав людини, а також розмовляли з адвокатами, суддями, правозахисниками, профспілковими діячами, старійшинами громад, політиками та журналістами. Після повернення одна з дослідниць описала свої враження.

На четвертий день перебування в Карачі, взявши інтерв'ю у багатьох людей, ми поверталися втомлені, спітнілі, раді нагоді відпочити. Коли ми проїжджали передмістям Карачі, то в проміжках між маленькими магазинчиками я помітила велику порожню площу. Тут, без сумніву, щось було не так: в Карачі з його 12 млн. мешканців не може бути порожнього місця. Невдовзі ми збагнули причину. Довкола площі стояли солдати зі зброєю наготові. А посередині трое осіб у цивільному допитували якогось чоловіка. Один із них бив жертву по спині довгою дерев'яною палицею, тоді як інший бив по обличчю коротким гумовим шлангом. Поруч стояв чоловік у військовій формі. Він вигукував запитання, адресовані нещасному, а побой не припинялися.

Від побаченого ми завмерли на місці. Потім виступили з-за натовпу, що мовчки спостерігав за екзекуцією, і пройшли повз озброєних солдатів, сподіваючись, що ніхто з них не втратить рівноваги і не натисне на курок.

Армійський офіцер повернувся до нас і роздратовано спитав: "Що вам потрібно?"

Я повільно розкрила торбинку, подала йому свій документ і якнайавторитетніше заявила: "Ми з Міжнародної Амністії. Приїхали з'ясувати, що тут твориться".

Було цілком очевидно, що МА мало що значила для нього, але безапеляційний тон іноземки, що вимагала відповіді, схоже, трохи стурбував його.

Я спитала: "Хто ця людина?"

"Це контрабандист. Він повинен нам показати, де сховав наркотики".

"Що ж, це цілком може бути, але забороняється бити підозрюваного. Вам слід забрати його до поліцейської дільниці і там, не вдаючись до насильства, провести розслідування".

Офіцер не знав, що відповісти, і відійшов. Тим часом почався допит



Дослідниця з МА бере інтерв'ю у двох чоловіків, які мають на ногах кайдани

© ZDF Germany

іншого затриманого, але цього разу перед його обличчям лише погрозово махали гумовим шлангом.

Коли ми повернулися в таксі, я зненацька відчула слабкість. Ми не змогли зупинити катування, але принаймні усе це бачили і записали на плівку. Наступного разу, коли пакистанські урядовці заявлятимуть, що жорстокість армії та поліції - це всього лиш перебільшення, видумане опозицією, то я зможу спростувати це прикладом із власного досвіду.

Наступного дня ми ретельно переглянули місцеві газети, але не знайшли жодної згадки про цей рейд чи арешти. Можливо, це був один із багатьох випадків того вечора, про які не варто було й згадувати. Докладніше ці випадки будуть описані в звіті МА щодо Пакистану".

Перебуваючи у Пакистані, ми несподівано зустріли колишніх в'язнів, справами яких МА займалася у попередні роки.

Через шість днів ми дісталися до Гайдерабада - другого за величиною містечка провінції Сіндг, куди сходяться всі новини з навколишніх сіл. Як тільки ми збирались сісти до ланчу, до нас підійшов якийсь чоловік і спитав, хто ми. Коли мій колега відповів, що ми з МА, його обличчя засяяло. Він схвилювано розповів: "Багато років тому саме ви, ваша організація допомагала мені, коли військовий суд засудив мене до шестирічного ув'язнення. Я отримував безліч листів із Франції

та Австралії, так що начальник тюрми, бувало, казав мені: "У тебе, напевно, багато друзів за кордоном".

"Звичайно, я пам'ятаю вас, - підтвердив мій колега. - Я займався вашою справою, встановив зв'язок із вашою сім'єю". Вони обнялися. Колишнього в'язня сумління переповнювали емоції, від хвилювання він навіть не міг говорити: "То виходить, ви працювали задля мене... Я зустрів вас... Я такий радий... Не знаю, як..."

Останній тиждень нашого візиту ми провели в Пешаварі. Там у готелі висіло оголошення такого змісту: "Носити зброю в готелі заборонено. Охоронці зобов'язані залишити зброю в адміністрації".

У 1993 р. після дивовижно несправедливого судового процесу місцевого журналіста Сайлаба Масуда засудили до 16 років ув'язнення. Та коли МА зайнялася цією справою, його після декількох тижнів ув'язнення несподівано звільнили.

Життя пуштунських племен регулюється дуже вимогливим кодексом честі; за те, що я посприляла звільненню Сайлаба Масуда, мене фактично прийняли до його сім'ї.

Перебуваючи серед місцевих жителів, я відвідала старійшин племені, вислужала їхні погляди на судову систему в регіоні, де живуть пуштуни, брала інтерв'ю в мусульманських активістів у Малаканді, які у звичайних умовах ніколи б не розмовляли з жінкою. Оскільки вони домагаються введення ісламських судів на своїй території, їх піддають тортурам, руйнують житла.

Коли ми від'їжджали з Пешавару, Сайлаб, прощаючись, обняв чоловіків із нашої групи. Мене, жінку, він, звичайно, не міг обняти, тому довго тиснув мою руку, промовляючи: "Завдяки вашій допомозі мені більше нічого не страшно. Тепер я працюватиму ще наполегливіше, ніж колись".

*Див. "Пакистан: незмінна картина катування, смерть у місцях позбавлення волі, позасудові страти та "зникнення". Індекс МА: ASA 33/01/95.

Адреса МА: AMNESTY INTERNATIONAL, 1 EASTON STREET, LONDON WC1X 8DJ UNITED KINGDOM. Українські переклади цього Бюлетеня можна замовити за адресами: 340092, м.Донецьк, а/с 4863 або 293720, Львівська обл., м.Дрогобич, вул.Княгині Ольги, 12, пом.29.

НОВИНИ
З
ЗЕМЛІ

публікуються щомісяця арабською, англійською, французькою та іспанською мовами з метою донести до вас інформацію про позицію МА в різних питань, її кампанії у всьому світі, як рівно ж про проведені нею ґрунтовні дослідження. Замовити новини МА можна за адресами, поданими нижче.